

Geboeide lectuur! Gevangenisbibliotheken in Vlaanderen

Welke inspanningen werden in het voorbije decennium genomen om te komen tot een modernisering van het gevangenisbibliotheekwerk in Vlaanderen? Hoewel een en ander in beweging kwam, blijven er enkele hardnekkige knelpunten bestaan¹.

REGINALD DESCHEPPER is bibliotheekmedewerker
Penitentiair Complex Brugge
reginald.deschepper@vub.ac.be

FREDERIK JANSSENS is educatief medewerker
De Rode Antraciet vzw
frederik.janssens@derodeantraciet.be

De gevangenisbibliotheek, een zaak van Justitie én van de Vlaamse Gemeenschap

Wie opgesloten zit in een gevangenis heeft behoefte aan lectuur: ter ontspanning, om de detentietijd zinvol in te vullen, maar evenzeer om een geslaagde terugkeer in de samenleving actief voor te bereiden.

Heel wat van onze nu nog functionerende gevangenissen werden kort na 1830 in het jonge België gebouwd. Al in de 19de eeuw leefde de overtuiging dat gevangenen baat konden hebben bij 'stichtende' literatuur. In vele gevangenissen werden bescheiden collecties boeken samengesteld, doorgaans op basis van schenkingen van liefdadigheidsinstellingen en afgevoerde werken van bibliotheken. Directieleden en penitentiaire beambten deden vaak hun best om zo een bibliotheekvoorziening uit te bouwen, maar dit werd niet als een prioriteit beschouwd. Gedetineerden die wilden lezen, konden hun keuze maken aan de hand van lijsten en kregen dan de doorgaans in bruin kaftpapier ingepakte boeken in de cel bezorgd. Zo functioneert het bibliotheekwerk nog steeds in enkele gevangenissen.

In de jaren 1990 en in de eerste jaren van de 21ste eeuw werden grote inspanningen geleverd om het lecturaanbod voor gedetineerden te verbeteren. Dit heeft onder meer te maken met de Belgische staats hervormingen van 1980 en 1988. *"De hulp- en dienstverlening aan gedetineerden met het oog op hun sociale reïntegratie"* was een van de *"persoonsgebonden aangelegenheden"*, een bevoegdheid die naar de Gemeenschappen en de Gewesten werd overgeheveld.

Op 8 december 2000 keurde de Vlaamse Regering een Strategisch Plan goed dat *"een zeer brede en geïntegreerde waaier van hulp- en dienstverlening"* wil aanbieden aan

de bewoners van alle Vlaamse gevangenissen. Binnen de tien jaar moet alles in gereedheid worden gebracht om elke gedetineerde een aanbod aan hulpverlening, welzijn, onderwijs, gezondheidszorg, arbeidstoeleiding, cultuur, sport en ontspanning te bieden. In het Strategisch Plan gaat het ook expliciet over de gevangenisbibliotheek: *"Een bibliotheek zal worden gerealiseerd in samenwerking met de openbare bibliotheek en gewaarborgd door een inbedding in de regelgeving voor bibliotheken. De bibliotheek kan worden gebruikt in het kader van vorming en opleiding, zodat de bibliotheek kan fungeren als 'leercentrum'"*.

Dit Plan vormde een krachtige impuls om werk te maken van de modernisering van de gevangenisbibliotheken: in de pilootregio waren het vaak de beleidsmedewerkers van de Vlaamse Gemeenschap die aan de kar trokken, in samenwerking met het Justitieel Welzijnswerk en de medewerkers van De Rode Antraciet vzw. Deze laatste is een vormingsinstelling in de penitentiaire sector die sociaal-culturele vormingscursussen, sociaal-artistieke projecten en sport binnen de Vlaamse gevangenissen organiseert. De Rode Antraciet geldt als de culturele partner binnen het Strategisch Plan en legt een link tussen culturele actoren in de buitenwereld en de gevangeniswereld.

Het belang van de gevangenisbibliotheek wordt overigens bevestigd en erkend in de (langverwachte) federale Basiswet gevangeniswezen en rechtspositie van gedetineerden, goedgekeurd in de Kamer van Volksvertegenwoordigers in

november 2004: *“Art. 77, § 2: In de gevangenis wordt aan de gedetineerden de mogelijkheid gegeven een beroep te doen op bibliotheekvoorzieningen die de gedetineerden in de gelegenheid stellen, overeenkomstig de in het huishoudelijk reglement bepaalde regels, een keuze van lectuur te maken uit een voldoende groot aanbod”.*

Deze Vlaamse en Belgische regelgeving is overigens conform de internationale aanbevelingen ter zake. Regel 40 van de Verenigde Naties inzake Minimumregels voor de behandeling van gevangenen luidt: *“Elke instelling moet een bibliotheek ter beschikking stellen van alle soorten gevangenen, en die moet voorzien zijn van een toereikende collectie met zowel fictie als non-fictie boeken. De instelling moet de gevangenen aanmoedigen om er optimaal gebruik van te maken”.* Ook de Raad van Europa en de Unesco formuleerden aanbevelingen in deze zin. En de Ifla, de International Federation of Library Associations, waarbij het Vlaamse VCOB aangesloten is, formuleerde richtlijnen voor de uitbouw van gevangenisbibliotheken.

Eerste vernieuwingsgolf ‘top down’: proefprojecten te Brugge en Brussel

In 1996 verscheen het rapport *Van boekerij tot bibliotheek* van Ina Vanderborght. Hierin kwam duidelijk tot uiting dat de lectuurvoorziening in de Vlaamse gevangenis erbarmelijk was. Vanderborght constateerde dat er wel degelijk boeken aanwezig zijn in de gevangenis, die in principe raadpleegbaar zijn. Een echte bibliotheekwerking is echter veeleer uitzondering dan regel. Een fragment uit de conclusie: *“Problemen doen zich voor over de hele lijn van de gevangenisbibliotheekwerking: collectie, collectievorming, catalogi, uitleen, info en begeleiding, administratie, accommodatie, budget en personeel”.* Daar komt nog bij dat er een gebrek aan middelen is om de bibliotheek uit te bouwen, dat er weinig knowhow, visie of belangstelling is in de gevangenis.

Op basis van dit rapport organiseerden enkele mensen uit het bibliotheek- en gevangeniswezen in december 1996 een landelijke studiedag. Daar groeiden plannen voor de model-gevangenisbibliotheken te Brugge en te Brussel.

Het proefproject te Brugge

In 1997 ondertekenden de gevangenisdirectie van het Penitentiair Complex Brugge (PCB), de Provincie West-Vlaanderen, de Vlaamse Gemeenschap en de openbare bibliotheek van Brugge een contract dat moest leiden tot een volwaardige gevangenisbibliotheek voor het

PCB. Het uitgangspunt was dat deze bibliotheek in principe toegankelijk moest zijn voor alle gedetineerden. Er werd een budget voorzien voor een degelijke eerstelijnsbasiscollectie en de nodige hard- en software voor de uitleenadministratie. Na een aantal verfraaiingswerken en het plaatsen van het nodige meubilair, werd de bibliotheek in maart 1998 officieel geopend. Vernieuwend voor dit project was onder meer het gebruik van een openkaststelsel waardoor de gedetineerden in de bibliotheek zelf de werken kunnen uitkiezen, dit in tegenstelling tot het gebruikelijke kiezen op basis van gedrukte lijsten waarna de boeken in de cel bezorgd werden. Een andere nieuwigheid was de aanstelling van een halftijdse professionele bibliotheekmedewerker. Dankzij een onlineverbinding werd het voor gedetineerden ook mogelijk om de catalogus van zowel het PCB als van de openbare bibliotheek van Brugge te raadplegen. Werken die niet aanwezig zijn in de gevangenisbibliotheek, konden in de stedelijke bibliotheek aangevraagd worden.

Het bibliotheekbezoek gebeurde toen (en gebeurt nog steeds) in groepjes van maximum twintig personen. Voor de drie afdelingen (Mannen in voorlopige hechtenis of kortgestraften, Langgestrafte mannen, d.w.z. méér dan vijf jaar, en Vrouwen) zijn een tiental bibliotheeksessies per week voorzien. De gedetineerden worden begeleid door twee penitentiaire beampten, en de bibliotheekmedewerker of een verantwoordelijk beampte met een bibliotheekopleiding

Beeld uit de gevangenisbibliotheek van Merksplas Foto: Lieven Nollet.

verzorgen de uitleeningen en helpen gedetineerden bij hun opzoekingen. Na de pilootfase van twee jaar werd deze manier van werken voortgezet en tot op heden werkt de bibliotheek op basis van deze krijtlijnen.

Het proefproject te Brussel, Sint-Gillis

In Brussel wordt de gevangenis van Sint-Gillis beschouwd als de Vlaamse gevangenis, terwijl de gevangenis van Vorst ressorteert onder de Franstalige Gemeenschap. Het is dan ook de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) in Brussel die verantwoordelijk is voor de realisatie van het streekgericht bibliotheekbeleid (SBB), via het Steunpunt Brusselse Bibliotheken. Het Steunpunt Brusselse Bibliotheken is in 1999 intensief begonnen met de realisatie van een open bibliotheek in de gevangenis van Sint-Gillis. Er werd een 'stuurgroep' gevormd bestaande uit: de directie, penitentiaire beambten, medewerkers Justitieel Welzijnswerk, de coördinator en een medewerker SBB. De infrastructuur (110m²) werd gerealiseerd door de gevangenis. De collectie werd verworven met startsubsidies van de VGC en via de reguliere werking van het SBB (er werd tussen 1999 en 2005 een bedrag van 57.000 euro geïnvesteerd). De gevangenis betaalt de startcollectie cd's en de abonnementen op kranten en tijdschriften. De hard- en software voor de automatisering kwam op rekening van de gevangenis. Qua werking en collectie vertoont deze gevangenisbibliotheek grote overeenkomsten met het project in Brugge. Een verschil is wel dat er geen bibliothecaris is die onder supervisie van de openbare bibliotheek werkt. De dagelijkse werking is er in handen van twee penitentiaire beambten, die zelf vier gedetineerden begeleiden bij de dagelijkse bibliotheektaken. Een personeelslid van het SBB begeleidt de penitentiaire beambten.

OPEN KAST

beschikking moest stellen van moeilijk bereikbare groepen, waaronder de 'gedetineerden'. In het kader van dit decreet konden de Vlaamse Gemeenschap in Brugge en de Vlaamse Gemeenschapscommissie in Brussel de twee proefprojecten mee helpen realiseren, en de beschreven modelbibliotheken inpassen in twee gevangenissen.

Vanaf 2002 kadert de nieuwe regelgeving voor bibliotheken echter binnen het decreet 'houdende het stimuleren van een kwalitatief en integraal lokaal cultuurbeleid'. Decentralisering is aan de orde. Vanaf nu zullen lokale actoren moeten uitmaken en in beleidsplannen uitschrijven welke

accenten zij willen leggen voor het lokale cultuurbeleid. De doelgroep van gedetineerden wordt niet meer expliciet genoemd. Dat 'gedetineerden' niet meer vermeld worden in het nieuwe decreet, blijkt voor bepaalde lokale actoren genoeg om de boot af te houden: "Dit is een zaak van Justitie!".

Voor de provinciale overheden betekent de komst van het nieuwe decreet dat zij een 'Streekgericht Bibliotheekbeleid (SBB)' moeten ontplooiën. Dit houdt onder meer in: "samenwerkingsprojecten opzetten en realiseren tussen bibliotheken en culturele of andere instellingen en organisaties, onder meer met betrekking tot doelgroepenwerking en publiekswerking". Dit SBB blijkt wel degelijk een hefboom te zijn om de modernisering van het gevangenisbibliotheekwerk mogelijk te maken.

Geïnspireerd door de proefprojecten in Brugge en Sint-Gillis werden er namelijk ook in andere provincies initiatieven genomen om de gevangenisbibliotheekwerking op te krikken. In verschillende provincies werden screenings georganiseerd en visieteksten geschreven. Verwachtingen aanzien van de Vlaamse overheid om naar analogie van 'Brugge' een deeltijdse bibliothecaris te kunnen inzetten, worden afgewezen met verwijzing naar het decreet op het lokale cultuurbeleid: nu moeten de lokale actoren zich uitspreken over ondersteuning van het gevangenisbibliotheekwerk.

Gevangenissen en Vlaamse actoren in gevangenissen zochten een oplossing door samen te werken met de lokale bibliotheek en vonden steun bij het Streekgericht Biblio-

Tweede vernieuwingsgolf: "bottom up"

In het bibliotheekdecreet van 1978 werd uitdrukkelijk vermeld dat de openbare bibliotheek haar aanbod ter

theekbeleid van de provincies. Een overzicht van initiatieven in de verschillende provincies: Vlaanderen telt momenteel 4.902 gedetineerden verspreid over 16 gevangenissen. (Bron: *De Standaard*, (21 augustus 2006); p. 7)

In de Provincie *Vlaams-Brabant* zijn er twee gevangenissen: Leuven Centraal en Leuven Hulp. Er zijn grote stappen vooruit gezet, maar toch ontbreekt het aan een kwalitatief aanbod van boeken, bibliotheektechnische en financiële middelen om de bibliotheek te laten uitgroeien tot een volwaardige bibliotheek. Om deze problemen op te lossen is er een intense samenwerking ontstaan met de Leuvense openbare bibliotheek, ondersteund door het Streekgericht Bibliotheekbeleid van Vlaams Brabant. Het project heet 'De bibliotheek ontketend': er werd een beschermde internetverbinding met de lokale bibliotheek gelegd. Op die manier kunnen gedetineerden boeken opzoeken en aanvragen. De openbare bibliotheek voert de gevraagde materialen aan en haalt ze op: de gevangenis verwerkt ze. Het realiseren van een internetverbinding die gebruikt kan worden door gedetineerden had heel wat voeten in de aarde en Leuven is de eerste gevangenis in Vlaanderen waar dit kan. Momenteel is deze verbinding strikt gelimiteerd tot enkele sites: de catalogus en enkele databanken. Bij een gunstige evaluatie zal dit project mogelijk uitgebreid worden en navolging krijgen.

De Provincie *Antwerpen* telt meer dan 2000 gedetineerden verspreid over zes gevangenissen: Merksplas, Turnhout, Hoogstraten, Wortel, Antwerpen en Mechelen. Elke gevangenis houdt een of andere vorm van bibliotheekvoorziening in stand binnen de muren van de instelling. In sommige gevangenissen zijn deze bibliotheken ondergebracht op plaatsen die in bepaalde omstandigheden en op bepaalde tijdstippen toegankelijk zijn voor gedetineerden. In andere bibliotheken is dat nog niet het geval en moeten gedetineerden hun keuze maken op basis van gedrukte lijsten van boeken. Vaak voorkomende problemen zijn de kleine ruimtes, geen of gebrekkige toegankelijkheid, het ontbreken van de nodige informatica en de soms verouderde collecties waarvan sommige nog gepresenteerd worden in het bruine kaftpapier van weleer. Er is ook een gebrek aan financiële middelen en personeel. In 2003 werd een screening georganiseerd in de Provincie Antwerpen, waarop een visie werd geënt: er moet gewerkt worden aan toegankelijkheid, gebruiksvriendelijkheid, een degelijke uitrusting, een professionele organisatie, een vraaggericht, actueel en regelmatig vernieuwd aanbod en de bibliotheek moet een centrum van gemeenschapsvorming en van sociaal-culturele activiteiten worden. Door middel van een actieplan, onderhandeld met vertegenwoordigers van de openbare bibliotheken van Antwerpen, Turnhout en Mechelen en begeleid door het Provinciaal Bibliotheekcentrum Vrieselhof, worden pogingen gedaan om het lecturaanbod fundamenteel te verbeteren. Op 3 augustus 2006 werd dit actieplan op de Bestendige Deputatie van de provincie Antwerpen goedgekeurd: er werd 100.000 euro vrijgemaakt om tegemoet te komen aan de lokaal op te stellen actieplannen.

De Provincie *West-Vlaanderen* telt naast een grote gevangenis in Brugge (met ruim 650 mannelijke en een honderdtal vrouwelijke gedetineerden) nog twee kleinere gevangenissen: leper en Ruiselede. Zoals al besproken, wordt het in 1997 gestarte Brugse pilootproject voortgezet. De beschikbare middelen voor werking en personeel zijn echter niet structureel ingebed. De bibliotheek heeft tot nu toe een jaarlijks budget van 5.000 euro ter beschikking gekregen voor aankoop van boeken, cd's en tijdschriften. De eerste jaren werden boeken, strips, tijdschriften en taalcursussen uitgeleend maar daarna werden ook cd's aangekocht en die hebben een zeer hoge uitleenfrequentie. Jaarlijks worden ongeveer 24.000 uitleeningen geregistreerd.

In de gevangenis van leper is er wel een bibliotheek maar die is niet toegankelijk voor gedetineerden. Zij moeten de werken kiezen uit gedrukte lijsten. De collectie is opgebouwd uit tweedehandsmaterialen afkomstig van schenkingen en afvoer van bibliotheken. Ook hier zijn wisselcollecties en interbibliothecair leenverkeer mogelijk dankzij een samenwerking met de openbare bibliotheek. leper is geen vragende partij voor een 'open en toegankelijke' gevangenisbibliotheek.

In Ruiselede is er wel een toegankelijke bibliotheek maar zij beschikt niet over eigen middelen voor collectievorming. Een georganiseerde samenwerking met de openbare bibliotheek is er evenmin.

In de provincie *Oost-Vlaanderen* zijn er drie gevangenissen die elk op een andere manier werken: Gent, Oudenaarde, Dendermonde. Bepalend hierbij zijn de (beperkte) financiële middelen, de inzetbaarheid van personeel en het veiligheidsbeleid.

Het Streekgericht Bibliotheekbeleid van Oost-Vlaanderen organiseerde in 2005 een screening van de drie gevangenisbibliotheken. Er werd beslist om in eerste instantie voor de Gentse gevangenisbibliotheek inspanningen te leveren; in de volgende jaren kunnen Oudenaarde en Dendermonde aan de beurt komen.

De gevangenis van Gent beschikt over een bescheiden collectie van ruim 2.200 boeken maar er zijn geen audiovisuele middelen. Wekelijks bezoeken zowat tachtig gedetineerden de bibliotheek waarbij zowel gedetineerden als vrijwilligers meehelpen. Deze gevangenis is ook een proefproject om het gebruik van het provinciaal bibliotheekstelsel Ovinob uit te testen zodat interbibliothecair leenverkeer mogelijk wordt.

Zowel de gevangenisbibliotheek van Gent als die van Oudenaarde krijgen ondersteuning van de lokale openbare bibliotheek. In Dendermonde is deze dienstverlening echter voorlopig stopgezet. Er wordt uitgekeken naar een vernieuwde samenwerking met het Streekgericht Bibliotheekwerk van Oost-Vlaanderen en de lokale openbare bibliotheek.

De Provincie *Limburg* heeft sinds 2005 een nieuwe gevangenis te Hasselt. In juni 2006 werd er een bibliotheek officieel geopend, die toegankelijk is voor alle gedetineerden. Minstens eenmaal per week kan de bibliotheek bezocht worden en 85 tot 90% van de gedetineerden maakt daar gebruik van. De bibliotheek werkt samen met de openbare bibliotheek van Hasselt en met de Provinciale Bibliotheek Limburg. Zij beschikt sinds kort over een beveiligde internetverbinding, waarmee gedetineerden boeken kunnen bestellen.

In *Brussel*, ten slotte, werd in de gevangenis van Sint-Gillis een mooie modelbibliotheek uitgebouwd, zoals hoger aangehaald.

Knelpunten

Uit het overzicht blijkt dat de gevangenis al enkele jaren werk maken van een gestage uitbouw, openstelling en modernisering van hun bibliotheek. Toch zijn er heel wat knelpunten die een kwalitatieve uitbouw bemoeilijken.

Zo blijkt dat de situatie in *elke gevangenis weer anders* is. Veel heeft te maken met het ontbreken van een eenvormig wetgevend kader dat concreet stelt aan welke minimumstandaarden een gevangenisbibliotheek moet voldoen. Bovendien is het onduidelijk wie verantwoordelijk is voor de collectievorming, het personeel, de hard- en software... Het gevolg is dat het bestaan van een toegankelijke bibliotheek, de kwaliteit van de collectie en dienstverlening, volledig afhankelijk zijn van lokale initiatieven waarbij één of meerdere personen al dan niet het voortouw nemen en de middelen zien te vinden om de lokale gevangenisbibliotheek uit te bouwen. Ook de inzet van de gevangenisdirectie, de lokale bibliotheek, de provinciale ondersteuning via het SBB... lijken al te vaak zaken te zijn van (tijdelijke?) goodwill van personen.

Zou een landelijke stuurgroep Justitie-Vlaamse Gemeenschap-Openbare Bibliotheek, zoals recentelijk vooropgesteld tijdens de studiedag 'Geboeide lectuur', kunnen komen tot eigen Vlaamse 'richtlijnen' voor een hedendaagse bibliotheekwerking? Dit zou een normatief kader kunnen zijn, waarin enkele 'targets' naar voren worden geschoven.

Een tweede knelpunt is dat bibliotheken en hun medewerkers streven naar optimale *klantgerichtheid* maar dat dit in een gevangenisomgeving vaak *botst met het stringente veiligheidsbeleid*. Bepaalde materialen zoals cd-roms, dvd's, video, kranten... worden in sommige instellingen niet toegelaten. Het gebruik van het internet was, om reden van restricties in verband met contacten van de gedetineerde met de buitenwereld, tot voor kort onbespreekbaar, zelfs al is die verbinding beperkt tot één beveiligde website: de catalogus van het provinciaal bibliotheeknetwerk. Heel recent worden nu toch de eerste voorzichtige stappen gezet om internet toe te laten.

Misschien kan de landelijke stuurgroep Justitie-Vlaamse Gemeenschap-Openbare bibliotheek ook de zeer hardnekkige weerstanden tegen de nieuwe media, en meer bepaald het gebruik van het internet, in het kader van de gevangenisbibliotheek uit de wereld helpen?

Een derde probleem is dat het bibliotheekbezoek en de uitbreidingsactiviteiten (lezingen, gastsprekers) vaak beperkt worden door een tekort aan gevangenispersoneel. De laatste jaren waren er ook frequent vakbondsacties waarbij het bibliotheekbezoek gevisieerd wordt om bewegingen te beperken. Gezien bibliotheekwerking een bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap is, wordt dit in onderhandelingen tussen vakbond en directie niet ter tafel gelegd. In 2005 was er bijvoorbeeld in de gevangenis van Antwerpen drie maanden lang geen bibliotheekwerking mogelijk en in Brugge werden diverse uitbreidingsactiviteiten afgeblazen. Naast een tekort aan penitentiaire beambten valt ook op dat, op enkele uitzonderingen na, de gevangenisbibliotheken het moeten stellen *zonder een professionele bibliotheekmedewerker*. Soms wordt die taak overgenomen door een enthousiaste beampte, vrijwilligers of zelfs gedetineerden.

De meeste gevangenisbibliotheken hebben een *beperkt budget voor collectievorming* en sommige zijn volledig afhankelijk van schenkingen of afgevoerde werken van de openbare bibliotheken. Een bijkomende uitdaging is dat de gevangenisbevolking gekarakteriseerd kan worden als laaggeschoold, multicultureel en met een grote diversiteit aan talen. Dat laatste noopt de bibliotheek ertoe naast werken in het Nederlands, het Frans en het Engels ook boeken in nog andere talen te zoeken. Veelal zijn boeken in deze talen moeilijker te vinden (en dus duurder in aankoop) en bovendien moet de bibliothecaris daarvoor vertrouwen op tussenpersonen omdat hij die talen niet machtig is.

Decentralisering is binnen het beleid van de Vlaamse overheid een trend, en terecht. Binnen de bestuurskunde wordt het subsidiariteitsprincipe gehanteerd: om een beter en meer verantwoordelijk bestuur te realiseren moet de besluitvorming zo dicht mogelijk bij de burger gebeuren, tenzij optreden op een hoger niveau doeltreffender is. De decentralisering van het cultuurbeleid is conform dit principe, en is dus in principe een goede zaak. Het monitoren, stimuleren en begeleiden van gevangenisbibliotheken kan echter niet louter vanuit het lokale niveau gebeuren. Er zijn immers afspraken op federaal (Basiswet gevangeniswezen) en Vlaams niveau (Strategisch Plan voor hulp- en dienstverlening), die niet ondergeschikt mogen worden gemaakt aan beslissingen op lokaal niveau (gemeente of provincie). Het gevaar bestaat dat lokale of provinciale politici niet bereid zijn om gevangenisbibliotheekwerk te ondersteunen. Ook is het zo dat niet elke gevangenisbibliotheek het warm water hoeft uit te vinden: de meest praktische bibliotheeksystemen en uitleensystemen kunnen centraal mee ontwikkeld worden. *Bij de evaluatie van het Decreet op het lokaal cultuurbeleid kan nagedacht worden over de wenselijkheid om voor het gevangenisbibliotheekwerk een meer 'centrale' aansturing te reserveren.*

Vijf krijtlijnen voor de toekomst

Ondanks een aantal knelpunten en hindernissen is de gevangenisbibliotheek in Vlaanderen duidelijk in beweging. Er worden stappen gezet om 'gevangenisbibliotheken van de 21ste eeuw' te realiseren. Dat er geen sterk normatief wettelijk kader is dat de bevoegdheden en verantwoordelijkheden helder uittekent, neemt niet weg dat op vele plaatsen lokale bibliotheken bereid gevonden worden om de gevangenisbibliotheek te ondersteunen door het inzetten van personeel, wisselcollecties, materiële ondersteuning... Ook verlenen de meeste provincies op een of andere manier financiële steun en zijn steeds meer gevangenisdirecties bereid mee te helpen bij de uitbouw van de bibliotheek.

Bij wijze van besluit herinneren we aan enkele mogelijke krijtlijnen waarbinnen het gevangenisbibliotheekwerk verder kan evolueren. Hopelijk draagt dit ertoe bij om nog bestaande onduidelijkheden uit de wereld te helpen en nieuwe opportuniteiten aan te grijpen.

Krijtlijn 1

In het kader van het samenwerkingsakkoord tussen Justitie en Vlaamse Gemeenschap en het Strategisch Plan voor Hulp- en Dienstverlening aan Gedetineerden zijn Justitie én Vlaamse Gemeenschap samen verantwoordelijk voor de uitbouw van open en toegankelijke bibliotheekvoorzieningen in elke gevangenis. Daartoe worden lokale bibliotheekwerkgroepen in elke gevangenis opgericht.

Krijtlijn 2

Bij de uitbouw van een gevangenisbibliotheek is de bibliotheeksector verantwoordelijk voor de 'professionele' ontwikkeling van de bibliotheek als dusdanig; de forensische sector (de equipe van Justitie én Vlaamse Gemeenschap in de gevangenis) is verantwoordelijk voor de bijdrage van de gevangenisbibliotheek aan de maatschappelijke reïntegratie van gedetineerden en de inbedding in de sociaal-culturele en educatieve werking van de gevangenis.

Krijtlijn 3

Op het lokale niveau wordt de operationele uitbouw van

Beeld uit de gevangenisbibliotheek van Leuven Centraal.
Foto: Lieven Nallet.

de gevangenisbibliotheek uitgewerkt met de kennis aangebracht door de lokale openbare bibliotheek en het streekericht bibliotheekwerk; de coördinatie ligt bij provinciale en/of lokale stuurgroepen, waarin alle betrokken partijen vertegenwoordigd zijn.

Krijtlijn 4

Op het landelijke niveau wordt voorwaardenscheppend werk geleverd, zodat op het niveau van de gevangenis de operationele uitbouw mogelijk wordt en er afstemming is met de andere gevangenisbibliotheken in Vlaanderen en Brussel; hierbij spelen het VCOB en De Rode Antraciet een coördinerende en stimulerende rol.

Krijtlijn 5

Een landelijke stuurgroep Justitie-Vlaamse Gemeenschap-Openbare Bibliotheek werkt eigen (Vlaamse) richtlijnen voor het gevangenisbibliotheekwerk uit.

Noot

1. Met dit artikel willen we een eigen synthese maken van de studiedag in het Markiesgebouw te Brussel op 12 mei 2006, met als titel 'Geboeide lectuur. Naar een gevangenisbibliotheek van de 21ste eeuw'. Deze dag was georganiseerd door De Rode Antraciet, het Vlaams Centrum voor Openbare Bibliotheken, FOD Justitie, het Vlaams Ministerie van Cultuur, Jeugd, Sport en Media - Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen en het Vlaams Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid & Gezin – beleidscel 'Samenleving en Criminaliteit'.

Bibliografie

- Declerck, Bart, Sociaal-cultureel werk in de gevangenis, in: *Vorming*, 17 (feb. 2002) 3; p. 171-178.
- Dils, Bart, *Geboeide lectuur: een zicht op de Vlaamse gevangenisbibliotheek: eindwerk ingediend tot het behalen van het graduaat in het bibliotheekwezen en documentaire informatiekunde*. - Leuven, Schooljaar 2002-2003.
- Lenaers, Steven, *De gemeenschap achter tralies: onderzoek naar de behoeften van gedetineerden aan maatschappelijke hulp- en dienstverlening*. - Sociaal-Economisch Instituut, LUC, 2001.
- Ruebens, Geert en Jacobs, Rika, *Gevangenisbibliotheken: een pilootproject in Brugge*, in: *Bibliotheek- & archiefgids*, 75 (1999) 1; p. 33-45.
- Vanderborght, Ine, *Van Boekerij tot bibliotheek: lectuurvoorziening, informatieverstrekking en leesbevordering in de Vlaamse gevangenis op nieuwe wegen*. - Vlaamse Federatie voor Forensisch Welzijnswerk, 1996.

SAMENVATTING

De beschikbaarheid van lectuur is voor gedetineerden belangrijk om de detentietijd zinvol door te brengen en draagt zo bij tot reïntegratie in de maatschappij. In de voorbije decennia werden in Vlaanderen, onder meer via proefprojecten, inspanningen geleverd om de gevangenisbibliotheken te verbeteren. Toch zijn veel gevangenisbibliotheken nog geconfronteerd met een verouderde collectie, geen 'open bibliotheek', een gebrek aan nieuwe media... Knelpunten bij de uitbouw tot een kwalitatieve gevangenisbibliotheek zijn het ontbreken van een eenvormig normatief kader, weerstanden van gevangenisbibliotheken tegen gebruik van nieuwe media, gebrek aan personeel en financiën en al te grote afhankelijkheid van lokale initiatieven. Een sterkere centrale sturing wordt bepleit. Krijtlijnen worden geschetst waarbinnen de verdere modernisering van het gevangenisbibliotheekwerk kan evolueren.

SUMMARY

The availability of literature is of great importance to prisoners for meaningfully spending their time, hereby contributing to their reintegration in society. In the past decades, considerable efforts have been made in Flanders, among other things by means of pilot projects, to improve prison libraries. Yet many prisons wrestle with problems such as an obsolete collection, the absence of open access to the library so that prisoners have to select their books on the basis of printed lists, lack of new media, etc. Bottlenecks in the development of a quality library are: the absence of a uniform normative framework, the aversion of prisons to new media, lack of staff and finances and an overdependence on local initiatives. It is argued that stronger central steering is necessary. Chalk lines are sketched within which the further modernizations of the prison library work can evolve.

Foto: Lieven Nolle.